

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten LVI: PREGLED PRESUDA IZ JUNA 2015.

15. jul 2015.

U junu 2015, Evropski sud za ljudska prava je odlučivao u sljedećim slučajevima koji su se odnosili na slobodu izražavanja:

- **Erla Hlynisdottir (br. 3) protiv Islanda** (predstavka br. 54145/10), 2. jun 2015: osuda za klevetu zbog izvještavanja o krivičnom postupku prekršila je pravo na slobodu izražavanja;
- **Delfi protiv Estonije** (predstavka br. 64569/09), 16. jun 2015: komercijalni informativni portal je odgovoran za komentare koje ostavljaju korisnici;
- **Mehdiyev protiv Azerbejdžana** (predstavka br. 59075/09), 18. jun 2015: propust vlasti da istraži nasilje protiv novinara doveo je do kršenja prava na slobodu od nehumanog i ponižavajućeg postupanja;
- **Niskasaari i Otavamedia Oy protiv Finske** (predstavka br. 32297/10), 23. jun 2015: osuda za klevetu u sporu između dva novinara prekršila je pravo na slobodu izražavanja;
- **Özçelebi protiv Turske** (predstavka br. 34823/05), 23. jun 2015: osudom zbog uvrede osnivača turske nacije prekršeno je pravo na slobodu izražavanja; i
- **Peruzzi protiv Italije** (predstavka br. 39294/09), 30. jun 2015: osuda za klevetu zbog neosnovanih navoda o sudijskoj pristrasnosti nije prekršila pravo na slobodu izražavanja.

Navedene presude ticale su se sljedećeg:

- **Erla Hlynisdottir (br. 3) protiv Islanda** (predstavka br. 54145/10), 2. jun 2015: osuda za klevetu zbog izvještavanja o krivičnom postupku prekršila je pravo na slobodu izražavanja

Slučaj se ticao reporterke štampanog medija koja je izvještavala o krivičnom postupku koji se vodio protiv čovjeka osumnjičenog za uvoz velike količine kokaina na Island. Jedan od njenih tekstova nosio je naslov "Preplašeni krijumčari kokaina", dok je u drugom pisalo da je kokain bio sakriven u automobilu. Nakon oslobađajuće presude, optuženi je podnio tužbu za klevetu protiv novinarki i novina za koje je pisala. Iako je prvostepeni sud presudio u njenu korist, Vrhovni sud je ukinuo ovu presudu i naložio novinarki da optuženom plati odštetu.

Evropski sud za ljudska prava je našao da je presuda za klevetu povrijedila pravo novinarki na slobodu izražavanja. Iako se složio da su riječi "krijumčari kokaina" u naslovu tog lista i

navodi u spornom članku insinuirali da je optuženi u postupku kriv za krivično djelo za koje je bio optužen, Sud je konstatovao i sljedeće: navedeni krivični postupak je bio jedan od najvećih slučajeva krijumčarenja kokaina na Islandu i izvještavanje o njemu je bilo od jasnog javnog interesa; reporterka je jasno navela da je postupak bio u toku i da nije bila donijeta presuda o krivici; reporterka se u svojim pisanjima oslanjala na zvaničnu optužnicu, koja je predstavljala zvanični izvor na koji se mogla pozvati; iz konteksta članka bilo je jasno da su optužbe koje je iznijela došle od državnog tužioca. Konačno, Sud je utvrdio da je novinarka postupala u dobroj vjeri i u skladu sa pažnjom koja se očekuje od odgovornog novinara koji izvještava o pitanju od javnog interesa.

- ***Delfi protiv Estonije*** (predstavka br. 64569/09), 16. jun 2015: **komercijalni informativni portal je odgovoran za komentare koje ostavljaju korisnici**

Riječ je o jednom od najvećih informativnih sajtova u Estoniji, koji je objavio članak o trajektnoj kompaniji koja je razbila ledene puteve, tj. zimske puteve preko zaleđenog mora, zbog čega su vozači bili primorani da koriste trajekte, umjesto da voze do ostrva. Mnogi čitaoci su ostavili svoj komentar na ovaj članak, od kojih su se pojedini ticali vlasnika trajektne kompanije i bili antisemitske prirode. Veliko vijeće je zaključilo da je portal bio odgovoran za sporne komentare. Detaljniji prikaz ove presude objavljen je u prethodnom biltenu br. 55, dostupnom na: <http://www.hraccion.org/wp-content/uploads/Bilten-55.pdf>.

- ***Mehdiyev protiv Azerbejdžana*** (predstavka br. 59075/09), 18. jun 2015: **propust vlasti da istraži nasilje protiv novinara doveo je do kršenja prava na slobodu od nehumanog i ponižavajućeg postupanja**

Riječ je o novinaru koga je policija uhapsila i pretukla nakon što je objavio članak u kojem je kritikovao lokalne vlasti. Kada se požalio policiji zbog načina na koji je bio tretiran, bio je uhapšen zbog korišćenja glasnog i uvredljivog jezika u javnosti i osuđen na administrativni pritvor zbog ometanja policije. Pregledao ga je ljekar, ali nije dobio medicinski izvještaj. Prema njegovim riječima, bio je lišen hrane i vode i nije dobio posteljinu tokom pritvora. Nikakve radnje nijesu bile preduzete protiv onih koji su ga tukli.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da je prekršen član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer domaće vlasti nijesu sprovele djelotvornu zvaničnu istragu po prijavi novinara o zlostavljanju. Sud je konstatovao da pritužbe koje je podnosilac predstavke podnio domaćim organima nijesu dovele do bilo kakvih krivičnih istraga te da nikakve mjere nijesu bile preduzete od strane domaćih sudova, uprkos dovoljnim informacijama o identitetu navodnih počinitelaca i datumu, mjestu i prirodi navodnog zlostavljanja. Međutim, usljed nepreduzimanja bilo kakvih radnji od strane domaćih vlasti, Evropski sud nije mogao da utvrdi da li je do zlostavljanja novinara došlo zbog njegovog profesionalnog djelovanja, te nije mogao da utvrdi kršenje prava na slobodu izražavanja.

- ***Niskasaari i Otavamedia Oy protiv Finske*** (predstavka br. 32297/10), 23. jun 2015: **osuda za klevetu u sporu između dva novinara prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Novinar koji je pisao za poznati nedjeljnik kritikovao je način na koji su napravljena dva televizijska dokumentarna filma. Dokumentarci su se bavili pitanjima plesni u kućama i zaštite šuma. Novinar je naveo da su pojedini statistički podaci u dokumentarcima bili izmišljeni, te da je iskaz istraživača, za koji je jedan od televizijskih reportera znao da je lažan, ipak bio uključen u jedan od dokumentarnih filmova. TV reporter je tužio novinara i nedjeljnik za naknadu štete i na ime odštete dobio 6.000 eura. Novinar i časopis su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava.

Sud je zaključio da je osuda za klevetu prekršila pravo na slobodu izražavanja. Konstatovao je da se sporni izvještaji mogu klasifikovati kao istraživačko novinarstvo o pitanjima od legitimnog javnog interesa. Obje strane u sporu su profesionalni novinari koji su prilično dobro poznati široj javnosti, a časopis je objavio dalju diskusiju, uključujući odgovor od strane TV reportera i odgovor novinara časopisa koji je zauzeo cijelu stranu. Sud je konstatovao da su se statistički podaci razlikovali u pogledu očuvane šumske oblasti u Finskoj i da se stoga ne može se reći da su brojke koje je dao podnosilac žalbe izmišljene. Sud je dalje naveo da je televizijski reporter koji je podnio tužbu za klevetu i sâm bio novinar, te da je mogao da očekuje da bude predmet oštrog nadzora, komentara i kritike u vezi svog profesionalnog postupanja. Konačno, Sud je uzeo u obzir i ozbiljnost izrečene sankcije.

- ***Özçelebi protiv Turske*** (predstavka br. 34823/05), 23. jun 2015: osudom zbog uvrede osnivača turske nacije prekršeno je pravo na slobodu izražavanja

Slučaj se ticao turskog mornaričkog komandanta koji je upotrijebio sleng riječ za "glavu" u vezi sa fotografijama i statuom Ataturka, osnivača moderne Turske. On je optužen da je, pokazujući na sliku Ataturka na zidu, rekao podoficiru: "Kad si već kog toga, mogao si da odabereš neku bolju sliku ove njuške". Sud ga je osudio na godinu dana zatvora, držeći da je imao namjeru da vrijeđa sjećanje na Ataturka. Nakon raznih žalbi i sudskih postupaka koji su trajali skoro šesnaest godina, ova presuda je konačno poništena i mornarički komandant je osuđen na uslovnu kaznu u trajanju od tri godine.

Evropski sud za ljudska prava je našao da je presuda prekršila pravo komandanta na slobodu izražavanja. Turski sudovi nijesu naveli na koji način je upotreba sleng riječi uvrijedila sjećanje na Ataturka, i nijesu uzeli u obzir da su riječi bile izgovorene u zatvorenom prostoru i pred malim krugom ljudi. Nije bilo nikakvih indikacija da je imao namjeru ili pokazao spremnost da ih javno iznese. Konačno, Sud je konstatovao da je sudski postupak trajao skoro šesnaest godina, i iako je njegova kazna zatvora bila preinačena u novčanu kaznu, sve ovo je podnosiocu predstavke "visilo nad glavom" i imalo ozbiljan negativan uticaj na njegovo pravo na slobodu izražavanja. Osuda stoga nije bila "neophodna u demokratskom društvu".

- ***Peruzzi protiv Italije*** (predstavka br. 39294/09), 30. jun 2015: osuda za klevetu zbog neosnovanih navoda o sudijskoj pristrasnosti nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Slučaj se ticao italijanskog advokata koji je uputio dopis Vrhovnom savjetu sudstva Italije žaleći se na postupanje sudije okružnog suda. Advokat se zatim obratio sudijama istog suda

u pismu uz koje je priložio i obraćanje Vrhovnom savjetu, ali bez pominjanja sudije po imenu. U pismu su sadržane detaljne odluke usvojene od strane pomenutog sudije u kontekstu niza ostavinskih postupaka, a takođe je ukazano i na navodno neprihvatljivo postupanje, uključujući "namjerne greške počinjene sa lošom namjerom ili uz krajnju nepažnju ili usljed nedostatka posvećenosti". Sudija je advokata tužio za klevetu i uvredu. Advokat je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca za klevetu i uvredu, a po žalbi kazna zatvora bila je preinačena u novčanu kaznu u iznosu od 400 eura. Advokatu je dodatno naloženo da plati 15.000 eura na ime naknade štete.

Evropski sud je zaključio da to nije prekršilo pravo advokata na slobodu izražavanja. Sud je primijetio da je pismo bilo lično i da se ticalo pojedinačnog sudije. Prvi dio pisma, u kojem je advokat naveo da je sudija usvojio nepravedne i arbitrarne odluke, nije doveo do prekomjerne kritike jer su primjedbe predstavljale vrednosne sudove koji su dijelom imali činjeničnu osnovu, posebno imajući u vidu da je advokat predstavljao jednu od stranaka u ostavinskom postupku. Međutim, druga kritika, da je sudija bio "pristrasan" i da je počinio "namjerne greške sa lošom namjerom ili uz krajnju nepažnju ili usljed nedostatka posvećenosti", podrazumijevala je da je sudija zanemario svoje etičke obaveze, ili da je čak počinio krivično djelo (usvajanje odluke od strane sudije za koju on ili ona zna da je pogrešna može predstavljati zloupotrebu službenog položaja). Za to nije bilo dokaza, a advokat je dostavio pismo ne čekajući ishod postupka po tužbi koju je podnio protiv sudije Vrhovnom savjetu sudstva. Sud je konstatovao i da je pismo bilo upućeno brojnim sudijama u okružnom sudu, te da je to moralo negativno da utiče na ugled sudije i njegov profesionalni imidž. Sud je na kraju uzeo u obzir i da je prvobitno izrečena zatvorska kazna po žalbi bila preinačena u novčanu kaznu i odštetu, koje se ne mogu smatrati pretjeranim. Zbog toga, a uzimajući u obzir potrebu da se održi autoritet i nepristrasnost sudstva, Evropski sud je utvrdio da presuda za klevetu nije prekršila pravo na slobodu izražavanja.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta „Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici.
